

**РОЛЬ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ ПРИ ВИРІШЕННІ
СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ,
ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ**

У статті визначено роль дитячого будинку при вирішенні соціальних проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, стратегії реалізації соціально-педагогічної діяльності; проаналізовано систему рівнів професійно-практичного впливу соціально-педагогічної роботи та розкрито перспективи подальшого розвитку трансформаційного процесу закладу інтернатного типу у заклад сімейного типу.

Ключові слова: трансформація, стратегії, технології, методичні моделі, метод супроводу і підтримки.

Зазначимо, що одним із завдань нашого дослідження було обґрунтування методологічних і методичних засад та підстав функціонування дитячого будинку як центру соціально-педагогічної роботи у вирішенні соціальних проблем його вихованців.¹

Вивчення й узагальнення досвіду практичної роботи та літературних джерел із проблеми організації соціально-педагогічної роботи в дитячих будинках у вирішенні соціальних проблем його вихованців, а також фундаментальних праць із теорії та методології соціальної педагогіки (О. Безпалько, В. Бочарова, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль, М. Кратінов, Г. Локтіонова, С. Харченко, С. Хлебик) дало нам змогу виявити три головні стратегії соціально-педагогічної роботи в дитячих будинках. Перша стратегія – включення вихованця дитячого будинку в соціум (його соціалізація, соціальне виховання, соціальний розвиток). Друга стратегія – “педагогізація” середовища дитячого будинку (раціональне використання його педагогічного потенціалу). Третя стратегія – оптимізація взаємодії вихованців і середовища. Визнання зазначених стратегій реалізації соціально-педагогічної діяльності в дитячому будинку як головних дає змогу обґрунтувати його роль як центр соціально-педагогічної роботи у вирішенні соціальних проблем його вихованців. Єдність цих трьох стратегій зумовлює сутнісні характеристики соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку і відображає її інтегрований зміст. Поряд із цим зазначена єдність також забезпечує “стик” дитячого будинку із “зовнішнім світом” – соціумом у всіх її проявах, яка додає інституту дитинства відкритого характеру.

Мета статті – визначити роль дитячого будинку при вирішенні соціальних проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування на основі стратегії реалізації соціально-педагогічної діяльності.

Соціально-педагогічна робота в дитячих будинках спрямована на вихованця у ситуації його взаємодії з тим чи іншим елементом соціуму. При цьому люди, які включені у соціальну взаємодію, можуть бути умовно згруповані у три великі групи та подані нерівномірними частками населення: соціально-перспективна, соціально-стабільна і соціально-проблемна. Критеріями зараху-

вання людей до тієї чи іншої групи є сукупність їх цілісних орієнтацій та пріоритетів життєвих цілей, а також їх відповідність суспільно-обізнаним соціальним цінностям [1]. Таке групування усуває із соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку орієнтацію лише на негайне інтервентне реагування на проблеми вихованців, що потрапили у кризові ситуації (дітей-сиріт, соціальних сиріт і рівних до них). Рішенням ситуативних проблем конкретного вихованця дитячого будинку повинні займатися професійні соціальні працівники, які мають спеціалізовану підготовку в галузі проблематики дітей-сиріт [2]. Такий підхід не знімає із соціальних педагогів відповідальності за роботу із цією категорією дітей, але не в екстремальному режимі, що досить часто зустрічається у роботі соціальних педагогів у практиці дитячих будинків, а в режимі планомірного відновлення життєвих сил і соціального статусу вихованця, який у цьому випадку не є “клієнтом”, а стає партнером соціально-педагогічної діяльності. Зазначимо, що такий підхід забезпечує також і превентивний, профілактичний, попереджальний характер практичної соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку. Вона, звичайно, спрямована на запобігання чи усунення причин, які формують сиріт як соціально-проблемну групу; на повернення дітей-сиріт із соціально-проблемної групи у соціально-стабільну. Отже, такий підхід, за якого партнером соціально-педагогічної роботи з вихованцями дитячого будинку, крім безпосередніх суб'єктів цієї роботи (колектив дорослих і вихованців), ним стає кожна свідома людина – громадянин, що таким чином стикається із проблемами сирітства.

У процесі соціально-педагогічної діяльності з вихованцями дитячого будинку реалізуються її функції: інтегративно-освітня, адиктивно-кореляційна, експресивно-мобілізуюча, контрольно-санкціонована, реабілітаційно-розвантажувальна, захисно-профілактична (І. Філонов) [9]. Сукупність цих функцій за їх реалізацією в умовах дитячого будинку має педагогічну спрямованість на перетворення. Згідно із зазначеними функціями визначаються і завдання соціально-педагогічної роботи з вихованцями дитячого будинку. До них, насамперед, зараховуємо: адаптацію, реабілітацію, мобілізацію, компенсацію, профілактику, корекцію, стабілізацію, контроль, пропаганду, просвіту тощо (Ф. Мустаєва, Р. Овчарова, Л. Шипіцина) [3]. Адже специфіка соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку і (її відмінності від соціальної роботи) складається з того, що процес вирішення того чи іншого завдання реалізує їх соціально-педагогічний зміст. Відтак, наприклад, соціальна профілактика має бути і медико-соціальною, і соціально-правовою, і педагогічною, але в цьому випадку мова йде про соціально-педагогічну профілактику відповідно до галузі практичної соціальної педагогіки.

Соціально-педагогічна робота з вихованцями дитячого будинку, що є складовою практичної соціально-педагогічної роботи взагалі, залучена до різних рівнів у сфері її професійно-практичного впливу:

- державний рівень (соціалізація, соціальне виховання, соціальне формування і розвиток різних груп дітей та молоді, соціальна політика, соціальне право, соціальні аспекти економіки);
- регіональний рівень (регіональна соціальна політика, регіональні моделі соціально-педагогічної діяльності та соціальної роботи);
- територіальний рівень (територіальні програми соціального розвитку, плани розвитку соціальної сфери конкретної території, соціальна орієнтація економічного розвитку території);

- інституціональний рівень (моделі соціально-педагогічної діяльності дитячих будинків інтернатного і сімейного типів);
- міжвідомчий, міжінституціональний і міжорганізаційний рівень (міжвідомчі моделі служб соціальної роботи в соціумі) (І. Ліпський, Л. Мардахаєв) [6].

Зазначимо, що в нашому дослідженні як системоутворювальний рівень наведеної нами системи рівнів та просторової сфери професійно-практичного впливу соціально-педагогічної роботи виступає інституціональний рівень, оскільки дитячий будинок є центром соціально-педагогічної роботи у вирішенні проблем його вихованців.

Зауважимо, що соціально-педагогічна робота в дитячому будинку впливає на розширення простору сфери діяльності, котрий визначається структурними елементами держави і суспільства. У структурі держави (перший сектор) соціальна робота в дитячому будинку перебуває під впливом інститутів освіти, охорони здоров'я, культури, науки, виробництва, силових органів, органів управління, органів соціального захисту та інших інститутів соціуму. У структурі суспільства (другий сектор) на соціальну роботу в дитячому будинку впливає інститут сім'ї; різні соціальні групи населення; суспільні об'єднання; рухи й організації, в тому числі й релігійні; засоби масової інформації та інші соціальні інститути громадянського суспільства. Соціальна робота в дитячому будинку відчуває також серйозний вплив третього сектора (бізнес-структур) як шляхом розвитку соціальної благодійності (у різних формах), так і шляхом залучення інвестицій цього сектора в розвиток соціальної сфери дитячих будинків.

На підставі вищезазначеного наголосимо, що функціонально вплив зазначених структурних елементів (секторів) держави і суспільства на соціально-педагогічну роботу в дитячому будинку відбувається на використання і подальший розвиток його педагогічного потенціалу в педагогізації сфери дитячих будинків (О. Безпалько).

Суб'єкти соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку спираються на весь технологічний арсенал, до якого ми зараховуємо такі головні загальні та специфічні технології соціально-педагогічної діяльності. Серед загальних – технології соціально-педагогічного напряму: діагностування, програмування, прогнозування, моделювання, проектування. До цієї самої групи ми зараховуємо технології: планування, реалізації цілей і ціннісних орієнтацій, існування зворотного зв'язку й інформаційного забезпечення. У своїй сукупності вони становлять замкнутий цикл технологічного процесу соціально-педагогічної діяльності в дитячому будинку. До специфічних належать технології вирішення завдань соціально-педагогічної адаптації вихованців та їх реабілітації, соціально-педагогічної профілактики і компенсації, соціально-педагогічного забезпечення і мобілізації, соціально-педагогічної корекції та стабілізації, соціально-педагогічного просвітництва і пропаганди тощо.

Усі зазначені технології будуть ефективно "працювати" на виховання дитячого будинку тільки у випадку поєднання у межах розробленої, апробованої та реалізованої у практичній діяльності дитячих будинків інноваційної соціально-педагогічної моделі організації соціальної роботи з вихованцями. Як таку модель нами запропоновано модель різнорівневої системи соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку.

Вищезазначене являє собою, на наш погляд, теоретико-методологічні підстави соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку при вирішенні проблем його вихованців – дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Сьогодні методика соціально-педагогічної роботи як теоретична галузь знань і практична діяльність має “запропонувати” ряд методичних моделей соціально-педагогічної роботи у дитячих будинках із його вихованцями. До найбільш загальних ми зараховуємо: супроводження (супровід) і підтримку розвитку дітей, мотиваційне програмно-цільове управління соціальним розвитком особистості вихованця дитячого будинку; соціально-педагогічну роботу на принципах родинного устрою; групу реалізації функцій соціально-педагогічної діяльності (діагностичної, прогностичної, комунікативної, педагогічного вирішення конфліктів, психотерапевтичної, соціально-профілактичної та реабілітаційної); реалізації функцій педагогічного впливу, спрямованого на суб’єктне формування особистості вихованця.

В основу теоретичної моделі супроводу і підтримки розвитку дитини покладено ідею про те, що носієм проблеми розвитку дитини в кожному конкретному випадку виступає і сама дитина, і родинне оточення, і педагоги, і найближче оточення товаришів. Тому виникає необхідність виокремлення у педагогічному процесі допомоги у саморозвитку (педагогічної підтримки). Ключове слово теорії педагогічної підтримки – проблема дитини. Це означає, що предметом педагогічної підтримки є процес спільного з дитиною визначення її власних інтересів, цілей, можливостей і шляхів подолання проблем, які заважають їй зберегти власну людську гідність і самостійно досягти бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні, уявленні про життя (О. Газман). Головними принципами підтримки, які забезпечують соціально-педагогічну підтримку, є: згода дитини на допомогу; опора на наявність сили і потенційних можливостей її особистості; віра в ці можливості; орієнтація на здібності дитини самостійно переборювати труднощі; сумісність, співробітництво, сприяння; конфіденційність; доброзичливість та безоцінність; безпека, захист здоров’я, прав, людської гідності; реалізація принципу “не нашкодь”; рефлексивно-аналітичний підхід до процесу і результату (О. Казакова, Л. Щипіцина) [5].

Процес соціально-педагогічної підтримки поєднується із процесом супроводу. Термін “супроводження”, “супровід” використовується для того, щоб додатково підкреслити самостійність суб’єкта соціально-педагогічної роботи у прийнятті рішень. Близькими до поняття “супровід” є поняття “забезпечення” і “допомога”, які підкреслюють пріоритети особистості “забезпечуючого”, “допомагаючого”.

Супроводження (супровід) – це комплексний метод соціально-педагогічної роботи, в основу якого покладено єдність чотирьох функцій: діагностики існуючої або уявленої проблеми; інформації про шляхи можливого вирішення проблеми; консультації на етапі прийняття рішень та відпрацювання плану вирішення проблеми; первинної допомоги на момент його реалізації.

Таким чином, супровід – це взаємодія того, хто супроводжує, із тим, хто підлягає супроводженню, яка спрямована на вирішення життєвих проблем розвитку того, кого супроводжують [5].

Головними принципами супроводу життєдіяльності вихованця в умовах дитячого будинку є: рекомендований характер порад супроводжуючого; пріоритет інтересів супроводжуючого “на боці дитини”; неперервність супроводу; комплексний підхід до супроводу; прагнення до автономізації.

Основною складовою загальної теорії супроводу є концепція соціальної незахищеності. Діти-сироти є незахищеними, якщо вони серйозно та періодично

опиняються під впливом негативних чинників від контактів з дитячим будинком та іншими соціальними закладами, й отримують незначну або зовсім не отримують користі від них. В умовах дитячого будинку це означає, що соціально незахищена дитина буде виступати об'єктом авторитарного впливу (слухати негативні зауваження, часто зазнавати покарання, підлягати різноманітному насиллю та ін.) і не буде повною мірою отримувати користі від усього того позитивного, що пропонує йому навколишній освітньо-виховний простір.

Щодо розуміння того, як впливає явище соціальної незахищеності на якість соціально-педагогічної роботи в дитячому будинку, необхідно надати йому сутнісні характеристики. До основних із них соціальна теорія (Л. Оліфіренко, Т. Шульга) зараховує таке. По-перше, соціальна незахищеність належить до інтерактивних концепцій. Це означає, що обидва полюси взаємодії, у цьому випадку дитячий будинок і вихованець, повинні бути залучені до пошуку вирішення проблеми. По-друге, стан соціальної незахищеності має кумулятивний характер. Якщо дитині важко, некомфортно в одному дитячому будинку, то ці труднощі можуть бути перенесені й в умови іншого дитячого будинку інтернатного чи сімейного типу. По-третє, незахищеність більше залежить від культурологічних властивостей особистості вихованця, ніж від її структурних характеристик. Так, наприклад, проблемне ставлення дитини до вихователя найбільше впливає на формування почуття незахищеності, ніж, скажімо, факт соціального сирітства. По-четверте, у процесі подолання соціальної незахищеності дитиною її позитивний зв'язок із соціумом є вирішальним. Якщо вихованець, у першу чергу, виробляє позитивний зв'язок із вихователем, психологом, соціальним педагогом, то цей зв'язок гальмує зростання поведінкових проблем. Слушне і протилежне утвердження. Дитина в процесі нагромадження негативного досвіду взаємодії з вихователями посилює своє відчуття незахищеності, починає шукати підтримку в групі однолітків, розділяти з ними схожий негативний досвід.

У зв'язку із вищезазначеними особливостями явища незахищеності, метод супроводу і підтримки розвитку вихованців має у своєму активі методіку (технологію) профілактики соціальної незахищеності, яка включає не тільки завдання на попередження виникнення проблем, а й такі, як бажання посилити фактори, що стимулюють сприятливий розвиток. Алгоритм загальної профілактики соціальної незахищеності у системі супроводу і підтримки будується на підставі такого підходу. Усі ініціативи (інформація, консультація, координація, попередження або стимуляція) спрямовують на усунення чи нейтралізацію факторів, які систематично заважають позитивному розвитку дитини, або на посилення факторів, що стимулюють позитивний розвиток вихованців [8].

До найбільш загальних методичних моделей соціально-педагогічної роботи у дитячих будинках потрібно зарахувати і модель мотиваційного програмно-цільового управління (далі – МПЦУ) соціальним розвитком особистості вихованця дитячого будинку.

До основи МПЦУ покладено ідею про те, що завдання суб'єкта соціального виховання складається для того, щоб перевести соціальну ситуацію розвитку вихованця у педагогічну, взяти на себе управлінські функції щодо організації соціально-педагогічного, виховного середовища у мікросоціумі, поєднати зусилля всіх суб'єктів соціального виховання у створенні умов особистісного розвитку вихованця. Стратегічна мета, яка досягається за допомогою методу МПЦУ,

соціального розвитку вихованця, є формування його мотиваційної готовності до самовиховання, саморозвитку до розбудови власного “Я”. Алгоритм МПЦУ включає три кроки: розбудову “дерева цілей” у логіці шарів “хочу – можу – роблю – отримую”; розробку виконавчої програми, адекватної “дереву цілей”. Згідно із зазначеним алгоритмом, суб’єкт соціального виховання у дитячому будинку аналізує соціально-педагогічну атмосферу дитячого будинку; визначає соціальний і психолого-педагогічний діагноз вихованця; розробляє конструкцію стимуляційних ситуацій, модель мотивації поведінки дитини; будує норму-зразок розвитку особистості “дерево цілей” з урахуванням рішення проблем у мікросоціумі; складає адекватні виконавчу й управлінську програми, а також забезпечує їх реалізацію.

Зазначимо, що модель МПЦУ узгоджується із найбільш прогресивною, на думку більшості сучасних вчених в галузі управління, теорією адаптивного управління [7]. Згідно із цією теорією щодо застосування освітніх систем, стратегічною метою розвитку особистості є формування її “самості”, що досягається, в першу чергу, за рахунок здібностей людини до саморозвитку в умовах дії синергетичного фактора [7].

Як найбільш перспективну організаційно-методичну модель соціально-педагогічної діяльності в умовах дитячого будинку, яка значно сприяє процесу трансформації дитячого будинку із закладу інтернатного типу в заклад сімейного типу, ми уявляємо модель організації соціально-педагогічної роботи з вихованцями дитячого будинку на принципах родинного устрою.

Зазначена модель заснована на концепції, де центральним поняттям виступає “другорядна сім’я” як мала соціальна група, у якій відбувається поєднання авторитарного (“батьківського”) та демократичного стилю спілкування, гуманних відносин між членами родини, котрі пов’язані спільністю побуту, взаємною підтримкою.

Реалізується ця концепція за рахунок: створення у дитячому будинку невеликих груп дітей або “сім’ї”, що складається із дітей різних за віком (12–15 вихованців із вихователями), що живуть немов родина; формування культурного простору життєдіяльності в умовах, котрі моделюють сімейні відносини; розвиток способів спілкування усередині “сім’ї”, які базуються на любові, взаємній підтримці, спільній праці, дружбі, радості, підтримці здорового способу життя; використання групових – “родинних”, індивідуальних і колективних форм співдружності педагогів і вихованців [8].

До наступних методичних моделей соціально-педагогічної роботи у дитячому будинку з дітьми-сиротами ми зараховуємо моделі групи реалізації функцій соціально-педагогічної діяльності: діагностичної, прогностичної, комунікативної, педагогічної, вирішення конфліктів, психотерапевтичної, соціально-профілактичної та реабілітаційної.

Діагностична і прогностична функції соціально-педагогічної роботи з вихованцями дитячого будинку ґрунтуються на загальній теорії соціального прогнозу та діагностики [5]. Згідно із цією теорією під соціально-педагогічним прогнозуванням розуміється соціальне дослідження з певних перспектив розвитку соціально-педагогічного об’єкта, у процесі якого вирішуються два основних завдання: визначається та мотивується мета певного розвитку об’єкта; визначаються засоби і способи досягнення цієї мети. Прогностична функція нерозривно

пов'язана з діагностичною. Остання є вихідною в соціально-педагогічній роботі. Її реалізація в умовах дитячого будинку починається з комплексного соціально-психолого-педагогічного діагностичного обстеження розвитку особистості вихованця у соціумі, особливостей впливу зазначеного соціуму на соціалізацію дитини, її позитивні можливості та негативні впливи. На підставі створення прогностичної функції проектується діяльність усіх суб'єктів соціального виховання у дитячому будинку, координуються позитивні впливи суб'єктів із метою надання комплексної професійної допомоги дітям-сиротам у їх особистісному розвитку, успішній самореалізації в процесі соціалізації.

Таким чином, сутність і місце діагностико-прогностичної роботи з вихованцями дитячих будинків наочно можна позначити такою вербальною формулою: вивчати, щоб знати; знати, щоб розуміти; розуміти, щоб допомагати.

Метод реалізації діагностико-прогностичної функції соціально-педагогічної роботи з вихованцями дитячих будинків втілюється на практиці, як правило, у формі цільових соціально-педагогічних програм, являючи собою власне сукупність багатьох заходів різного змісту.

Загалом прикладом найбільш спільної цільової соціально-педагогічної програми державно-суспільного рівня може слугувати Програма реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, де до соціально-діагностичних проблем, що існують у системі закладів для дітей-сиріт, покладено основи реалізації прогностичного принципу трансформації дитячих будинків на їх шляху до закладу сімейних форм виховання.

Методична модель реалізації комунікативної функції соціально-педагогічної роботи опирається на загальну і педагогічну теорії спілкування [2]. Тому педагогічне спілкування розглядається як професійне спілкування суб'єкта і об'єкта в освітньо-виховному процесі та поза ним, спрямоване на: створення сприятливого психологічного клімату; встановлення близьких міжособистісних стосунків, заснованих на вищій ступені спільності думок, інтересів, почуттів; встановлення доброзичливої, дружньої атмосфери між суб'єктом і об'єктом, що максимально забезпечує ефективний процес освіти – виховання, інтелектуального і психічного розвитку особистості та зберігає індивідуальність, неповторність своїх особливостей (Ш. Амонашвілі, Є. Ільїн, А. Леонтьєв, С. Лисенкова, В. Сухомлинський та ін.).

Завдання педагогічного спілкування як соціально-педагогічного процесу в умовах демократизації та гуманізації освітньо-виховних інститутів і всього суспільства в цілому покликані забезпечити глибоку увагу до особистості дитини як до потенційного носія розумного, духовного, творчого. Таким чином, вихователь на шляху реалізації комунікативної функції допомагає вихованцю не тільки організувати спілкування як простий обмін інформації, а й докладає зусиль, щоб привести його до духовної емоційної взаємодії, яка сприятиме формуванню самосвідомості, гармонії відносин із самим собою, із навколишніми, із соціумом, і сприяє успішній соціалізації особистості.

Висновки. Отже, дитячий будинок є центром соціально-педагогічної роботи у вирішенні соціальних проблем його вихованців. Так він володіє: 1) стратегіями реалізації соціально-педагогічної діяльності (включення вихованця дитячого будинку в соціум; педагогізація середовища дитячого будинку; оптимізація взаємодії вихованця із цим середовищем), діалектична єдність яких ві-

дображає сутнісні характеристики й інтегрований зміст соціально-педагогічної роботи, а також забезпечує “єднання дитячого будинку” із зовнішнім світом; 2) включення у систему рівнів професійно-практичного впливу соціально-педагогічної роботи (державний, регіональний, територіальний, інституціональний, міжвідомчий, міжінституціональний, міжорганізаційний рівні), у яких інституціональний рівень (власне діяльність дитячих будинків) володіє якістю системоутворювального рівня; 3) поширеним просторовим полем соціально-педагогічної діяльності, яке визначається структурними елементами держави та суспільства у формі його секторів (так звані перший, другий, третій сектори) і спрямовано на використання у подальшому розвитку педагогічного середовища дитячого будинку; 4) суб’єктами соціально-педагогічної роботи, які використовують у своїй діяльності весь арсенал існуючих на сьогодні її загальних і специфічних технологій, ефективно “працюючих” на вихованця, у межах інноваційних методичних моделей соціально-педагогічної роботи (супровід і підтримка розвитку дітей-сиріт; мотиваційне програмно-цільове управління соціальним розвитком особистості вихованця; робота на принципах родинного устрою, моделі реалізації діагностико-прогностичної, комунікативної, функцій соціально-педагогічної діяльності); 5) закономірними перспективами подальшого розвитку на шляху своєї трансформації від замкнутого на собі закладу інтернатного типу до відкритого закладу-центру інноваційної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, і, зрештою, від нього до дитячого будинку сімейного типу та прийомної сім’ї.

Подальшого розвитку потребують питання вивчення соціально-педагогічних умов трансформації від замкнутого на собі закладу інтернатного типу до відкритого закладу-центру інноваційної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Список використаної літератури

1. Бочарова В.Г. Педагогика социальной работы / В.Г. Бочарова. – М. : Аргус, 1995. – 208 с.
2. Завгязинский В.И. Методология и методика социально-педагогического исследования / В.И. Завгязинский. – М. : АСОПиР, 1995. – 155 с.
3. Дети социального риска и их воспитание / [под науч. ред. Л. М. Шипицной]. – СПб. : Речь, 2003. – 144 с.
4. Коваль Л.Г. Соціальна педагогіка / Л.Г. Коваль, І.Д. Зверева, С.Р. Хлебик // Соціальна робота : навч. посіб. – К., 1997. – 392 с.
5. Комплексное сопровождение и коррекция развития детей-сирот: Социально-эмоциональные проблемы / [под науч. ред. Л.М. Щипициной и Е.И. Казаковой]. – СПб., 2000. – 213 с.
6. Мардахаев Л.В. Социальная педагогика: пути развития / Л.В. Мардахаев, И.А. Липский // Ученые записки : научно-теоретический сборник. – М. : МГСУ, 1996. – С. 55–63.
7. Реан А.А. Психология личности. Социализация, поведение, общение / А.А. Реан. – СПб. : Прайм – ЕВРОЗНАК, 2004. – 324 с.
8. Технології соціально-педагогічної роботи : навч. посіб. / [за заг. ред. проф. А.Й. Капської]. – К. : УДЦССМ, 2000. – 240 с.
9. Филонов Г.Н. Социальная педагогика: научный статус и прикладные функции / Г.Н. Филонов // Педагогика. – 1994. – № 6. – С. 37–42.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2013.

Куриная С.М. Роль детского дома при решении социальных проблем детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки

В статье определена роль детского дома в решении социальных проблем детей-сирот и детей, лишенных родительской опеки, стратегии реализации социально-педагогической деятельности; проанализирована система уровней профессионально-практического влияния социально-педагогической работы и раскрыты перспективы дальнейшего развития трансформационного процесса заведения интернатного типа в заведение семейного типа.

Ключевые слова: трансформация, стратегия, технологии, методические модели, метод сопровождения и поддержки.

Kurinna S.M. The role of the children's home in the solution of social problems of orphans and children deprived of parental care

The article defines the role of the children's home in the solution of social problems of orphans and children deprived of parental care, and strategies for implementing social and educational activities, analyzed the system of levels of professional and practical impact of social and educational work and opened prospects for further development of the transformation process in residential care facilities family type.

Key words: transformation, strategy, technology, teaching model, method maintenance and support.